

УДК 336.75

Блажевич О.Г.,

к.е.н., доцент, НАПКБ

Улащук Г.В.,

магістрант, ТНУ імені В.І. Вернадського

ПІДВИЩЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджуються питання сутності та оцінки платоспроможності. Обґрунтовано визначення сутності платоспроможності підприємства. На прикладі ПрАТ «Спецбудмонтаж» здійснена оцінка стану платоспроможності та визначені заходи, які можуть позитивно вплинути на її підвищення в майбутньому.

Ключові слова: платоспроможність, фінансові ресурси, оцінка платоспроможності.

ВСТУП

Кризові явища в економіці призвели до проблем функціонування підприємств різних видів економічної діяльності. Це пов'язано, насамперед, з недоліком фінансових ресурсів для підтримки необхідних обсягів виробництва і реалізації продукції, надання послуг. При цьому потрібно пам'ятати про те, що прибуток, який отримує підприємство — це додаткові власні фінансові ресурси, а збитки — змушують його керівництво шукати фінансові ресурси на стороні.

Для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства в ринкових умовах господарювання необхідно раціонально управляти оборотними активами підприємства. Наявність в достатній кількості фінансових ресурсів дозволить підприємству триматися «на плаву» при здійсненні діяльності підприємством. Причому, керівництву необхідно не лише контролювати обсяг фінансових ресурсів на рахунках підприємства, а й управляти ними, щоб грошові кошти постійно приносили додаткові доходи. Для цього необхідно постійно проводити на підприємстві оцінку його платоспроможності та управляти платоспроможністю за рахунок зміни напрямів залучення і використання грошових коштів.

Питанням управління платоспроможністю займалися багато вчених як вітчизняних, так і зарубіжних. До таких можна віднести В.В. Бочарова [1], Ю.М. Воробйова [2], О.В. Єфімову [3], В.В. Ковалева [5], Ю.С. Цал-Цалко [11], А.Д. Шеремета [12] та інших вчених.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є уточнення поняття платоспроможності та на підставі аналізу формування рекомендацій підприємству щодо підтримання її на належному рівні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Підприємству для здійснення господарської діяльності необхідні фінансові ресурси в достатньому обсязі. Керівництву підприємства потрібно здійснювати постійний контроль за їх наявністю у відповідному обсязі та структурі. Для цього доцільно проводити оцінку платоспроможності підприємства та визначати заходи, що будуть сприяти її підвищенню.

На думку В.В. Ковальова: «Платоспроможність — це наявність у підприємства грошових ресурсів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення» [5, с. 217]. Таке ж визначення дають Т.В. Теплова і Т.І. Григор'єва [8, с. 84]. М.М. Крейніна розширює и дає таке визначення: «Платоспроможність — це наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції» [4, с. 14]. Слід відзначити, що при визначенні платоспроможності ці автори звертають увагу тільки на використання коштів для погашення короткострокових зобов'язань та на фінансування поточної діяльності підприємства.

З.А. Уткін відзначає, що «одним із найважливіших критеріїв фінансового стану підприємства є оцінка його платоспроможності, під якою розуміють здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями» [9, с. 216]. У цьому визначенні відсутні короткострокові зобов'язання та витрати на поточну діяльність підприємства, без чого існування підприємства втрачає сенс.

А.Д. Шеремет, стверджує, що «...платоспроможність підприємства визначається як здатність покриття усіх зобов'язань підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма актива-

ми» [12, с. 165]. На наш погляд, у цьому визначенні А.Д. Шеремет поняття «платоспроможність» дорівнює поняттю «ліквідність».

Н.В. Тарасенко дає такий варіант трактування платоспроможності: «Оцінка платоспроможності проводиться на основі характеристики ліквідності активів», що означає «спроможність перетворення активу в готівку» [7, с. 386]. Даний підхід свідчить про тотожність понять «платоспроможність» і «ліквідність». Однак, на наш погляд, це неможливо робити, так як частина пасивів є довгостроковими і не вимагає негайного погашення.

У міжнародній практиці платоспроможність означає достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент всіх своїх короткострокових зобов'язань перед кредиторами [7, с. 86].

Ю.М. Воробйов дає таке визначення: «платоспроможність — це здатність суб'єкта господарювання своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання, які базуються на торгових, кредитних та інших операціях грошового характеру» [2, с. 585]. На наш погляд, це визначення не вказує, для чого необхідні ці витрати та не уточнюється, які фінансові зобов'язання маються на увазі.

Бочаров В.В. відзначає, що платоспроможність відбиває можливість і здатність підприємства повно і своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також перед державою [1, с. 119]. У цьому визначенні не уточнюється строк фінансових зобов'язань.

Цал-Цалко Ю.С. дає таке визначення: «Платоспроможність — це можливість підприємства своєчасно задовольняти платіжні вимоги постачальників, повертати кредити і позики, видавати заробітну плату, вносити платежі до бюджету» [11, с. 198]. У цьому визначенні не вказано, що платіжні вимоги повинні бути негайно погашені.

Водночас звернемо увагу, що одні дослідники ототожнюють платоспроможність з ліквідністю, інші дотримуються протилежної думки і наголошують на недоцільності такого узагальнення.

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ визначення платоспроможності підприємства доцільно його окреслити, на противагу найбільш поширеному його трактуванню як найважливішому показнику фінансового стану, як динамічного поняття.

За такого підходу платоспроможність можна трактувати, як здатність підприємства в повному обсязі та у визначений термін розраховуватися з партнерами, робітниками та державою за своїми зобов'язаннями, які повинні бути негайно погашені, за допомогою фінансових ресурсів, і спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність та мати фінансову можливість для подальшого розвитку.

На платоспроможність впливають як внутрішні, та і зовнішні чинники (табл. 1).

В умовах ринкових відносин платоспроможність підприємства вважається найважливішою умовою його господарської діяльності. Її оцінка базується на зіставленні найбільш ліквідних активів і короткострокових зобов'язань.

Таблиця 1. Чинники, що впливають на платоспроможність підприємства *

Внутрішні чинники		Зовнішні чинники
визначають ефективність діяльності організації і є резервами поліпшення фінансового стану організації		які не залежать від діяльності суб'єкта господарювання
екстенсивні	інтенсивні	
можливість залучення додаткових фінансових ресурсів для ведення поточної діяльності та розвитку у подальшому	• інноваційна активність компанії; • ступень фізичного і морального зносу основних засобів, складових виробничого апарату підприємства; • забезпеченість кваліфікованими кадрами; • конкурентні властивості товарів і послуг; • інтенсивність та регулярність маркетингових заходів.	• потреба покупців регулярно купувати і здатність повністю оплачувати товари і послуги даного підприємства; • якість законодавчого та податкового режиму; • рівень і волатильність цін на продукцію та послуги природних монополій; • наявність ефективних механізмів державної та фінансово-кредитної підтримки і страхування ризиків підприємств.

* Складено авторами на підставі [10]

До найбільш ліквідних активів відносяться суми грошових коштів підприємства на поточному, валютному та інших рахунках, у касі, та короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно. До короткострокових зобов'язань відносяться короткострокова кредиторська заборгованість, поточні зобов'язання та короткострокові позикові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців після звітної дати.

В якості суб'єкта було обрано Приватне акціонерне товариство (ПрАТ) «Спецбудмонтаж», яке знаходиться у м. Харкові і займається будівництвом.

Проаналізуємо наявність у підприємства найбільш ліквідних активів (рис. 1).

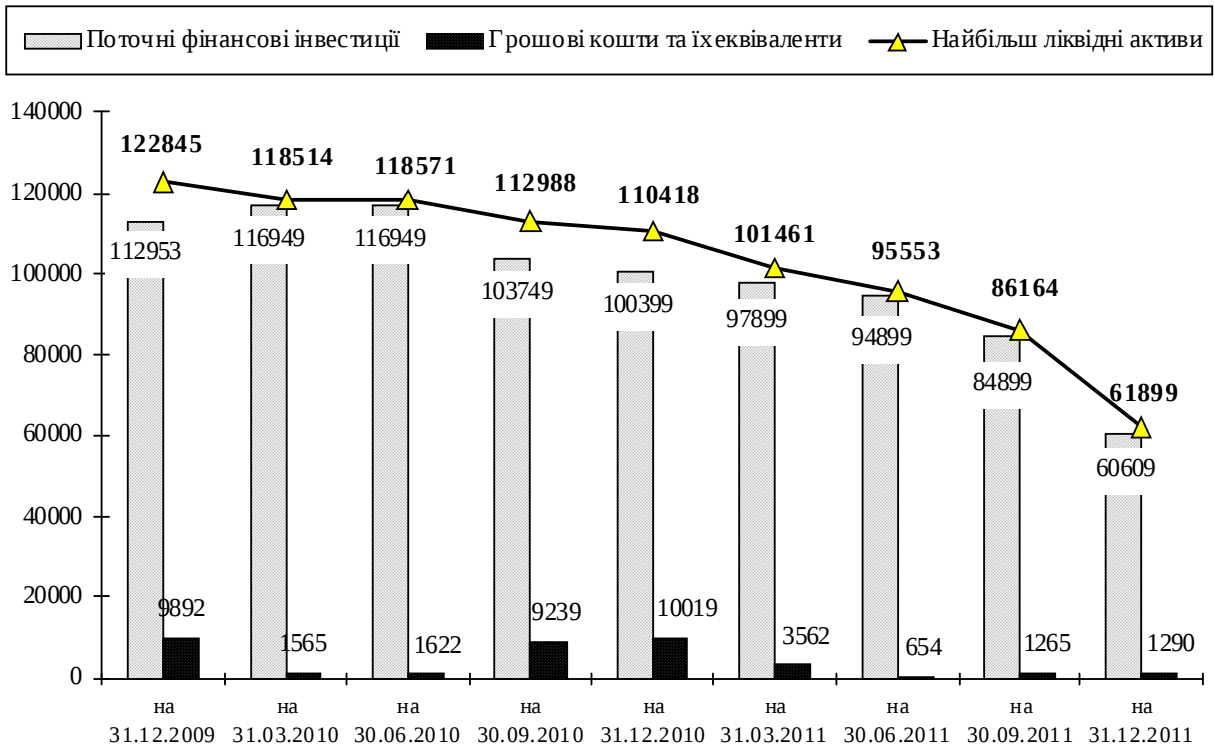

Рис. 1. Наявність найбільш ліквідних активів у суб'єкта господарювання (Розраховано на підставі [6])

Як бачимо, найбільш ліквідні активи упродовж 2009-2011 років постійно зменшуються. Причому, за рахунок зміни суми поточних фінансових інвестицій. Це може свідчити про зменшення вільних грошових коштів, тобто частина ресурсів, вивільнених у результаті зменшення поточних фінансових інвестицій, направляється на фінансування поточної діяльності підприємства. У порівнянні з 2009 роком у 2011 році найбільш ліквідні активи зменшились на 60946,0 тис. грн., тобто практично у 2 рази, і склали 61899,0 тис. грн.

На рис. 2 наведена структура найбільш ліквідних активів.

У найбільш ліквідних активах, незважаючи на постійне їх зменшення у абсолютних величинах, переважають поточні фінансові інвестиції, займаючи більш 95% практично у всіх періодах, які були проаналізовані.

З усіх пасивів підприємства короткострокові зобов'язання мають бути погашені протягом одного року. Їх наявність наведена на рис. 3.

На відміну від найбільш ліквідних активів, у короткострокових зобов'язаннях немає чіткої тенденції до зменшення. На кінець 2010 року вони трохи збільшились у порівнянні з 2009 роком. А на кінець 2011 року склали 233240,0 тис. грн., що на 22174,0 тис. грн., більше, ніж на кінець 2009 року.

Структура короткострокових зобов'язань представлена на рис. 4.

Структура короткострокових зобов'язань практично незмінна. Вага кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги складає біля 20 відсотків у всі періоди, що аналізуються.

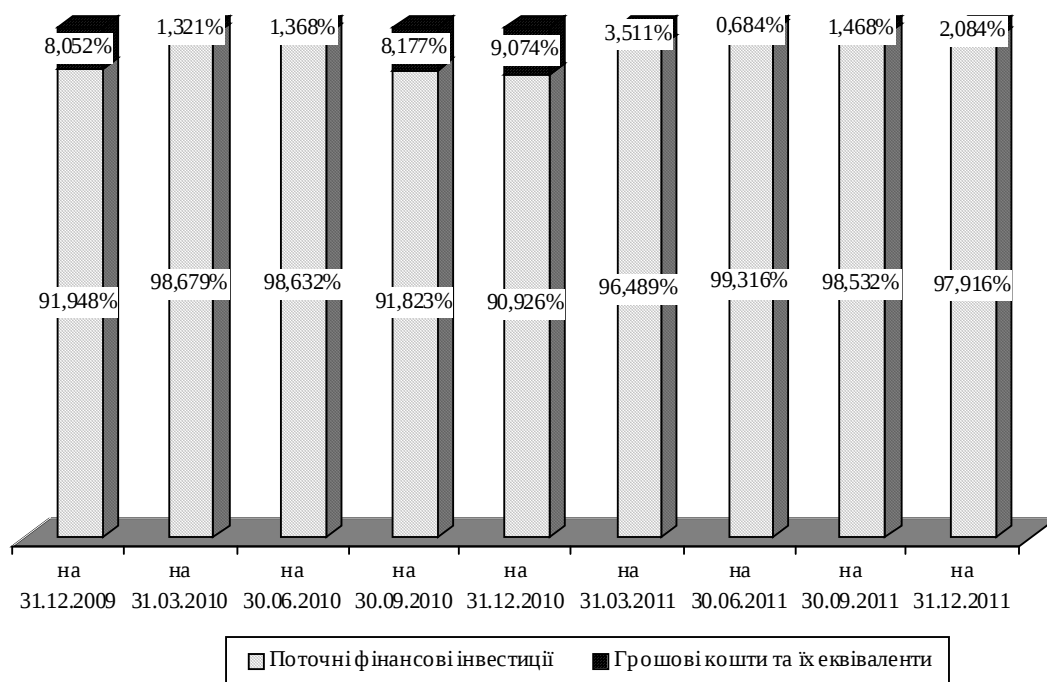

Рис. 2. Структура найбільш ліквідних активів (Розраховано на підставі [6])

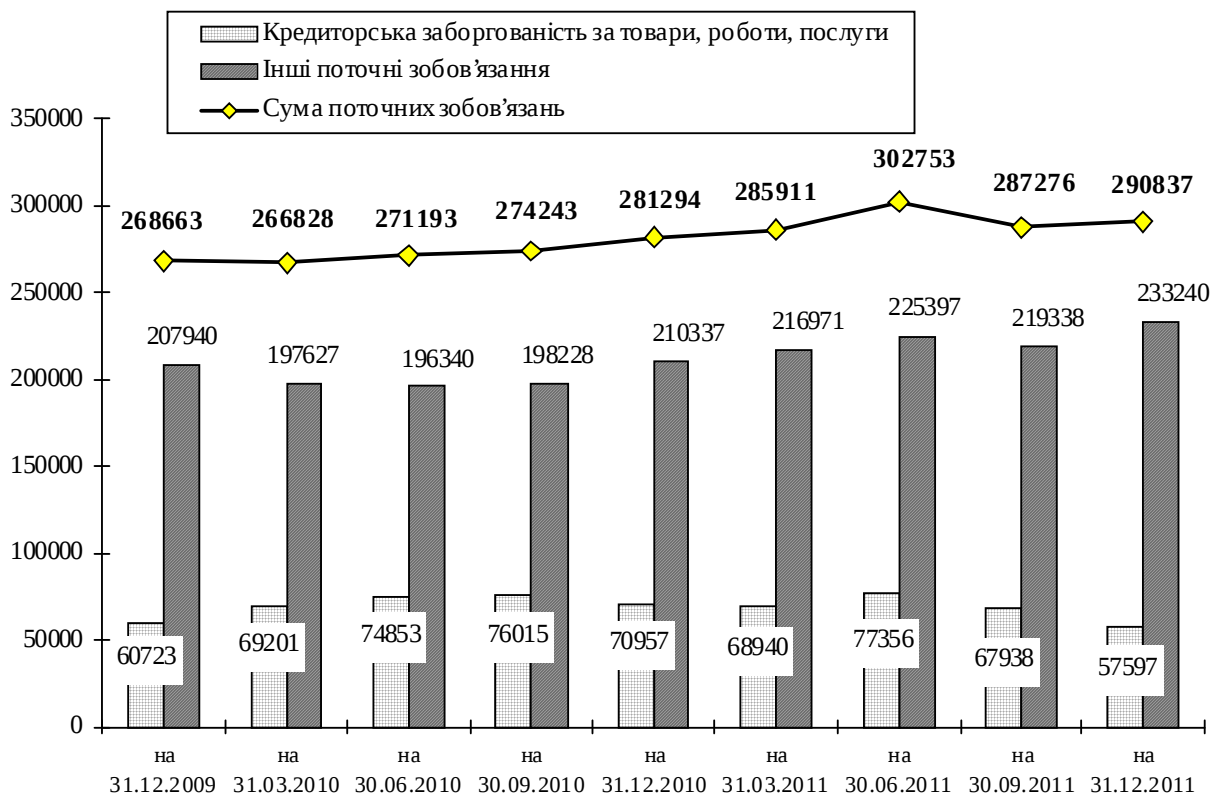

Рис. 3. Наявність короткострокових зобов'язань на ПрАТ «Спецбудмонтаж» (Розраховано на підставі [6])

Розрахуємо коефіцієнт платоспроможності. Він характеризує здатність суб'єкта господарювання погашати поточні (короткострокові) зобов'язання за рахунок грошових коштів, коштів на

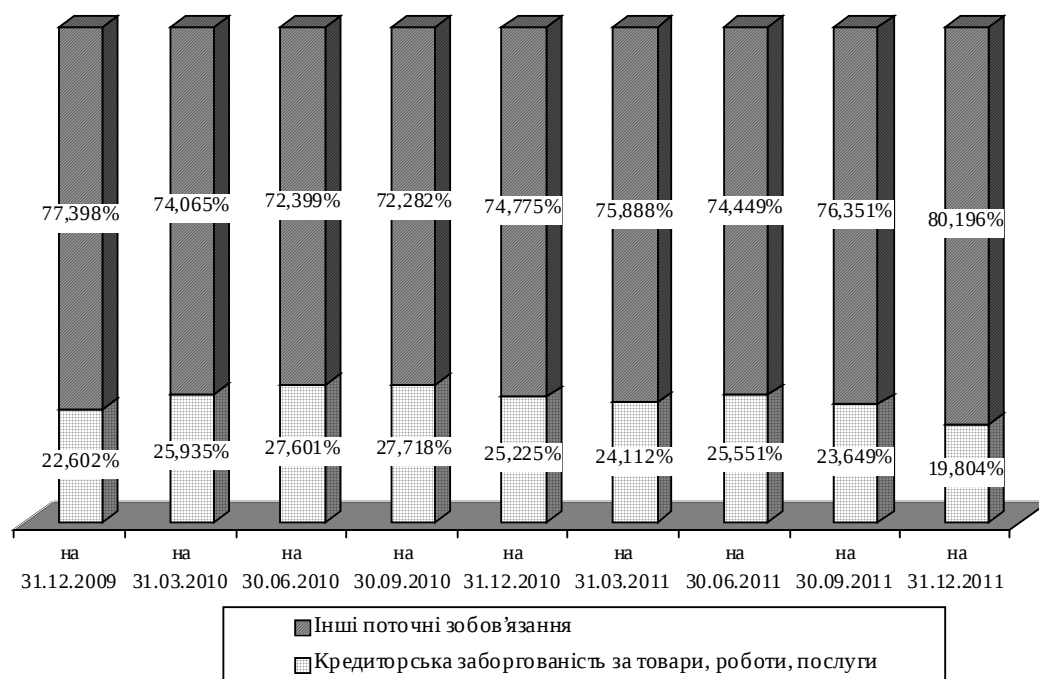

Рис. 4. Структура короткострокових зобов'язань (Розраховано на підставі [6])

розрахункових рахунках і короткострокових фінансових вкладень. Відповідно даний коефіцієнт розраховується як співвідношення найбільш ліквідних активів до короткострокових зобов'язань. Розрахунок коефіцієнта платоспроможності представлений у табл. 2.

Таблиця 2. Розрахунок коефіцієнту платоспроможності *

Показник	на 31. 12.2009	на 31. 03.2010	на 30. 06.2010	на 30. 09.2010	на 31. 12.2010	на 31. 03.2011	на 30. 06.2011	на 30. 09.2011	на 31. 12.2011
Коефіцієнт плато- спроможності	0,4572	0,4442	0,4372	0,4120	0,3925	0,3549	0,3156	0,2999	0,2128

* Розраховано на підставі [6]

Динаміка коефіцієнта платоспроможності відповідає тенденції зміни найбільш ліквідних активів, тобто зменшення найбільш ліквідних активів, а саме поточних фінансових інвестицій, призвело до зменшення коефіцієнта платоспроможності. Але незважаючи на зменшення даного коефіцієнта, ПрАТ «Спецбудмонотаж» можна вважати платоспроможним, так як розрахункове значення даних коефіцієнтів перевищує нормативне значення, яке дорівнює 0,2. Але подальше зменшення найбільш ліквідних активів може призвести до зниження даного коефіцієнта у наступних періодах, і в підсумку підприємство стане неплатоспроможним, так як він буде нижчим ніж нормативне значення.

Також можна розрахувати один з двох коефіцієнтів, або коефіцієнт втрати платоспроможності, або коефіцієнт відновлення платоспроможності. Розраховується один з них. Дані коефіцієнти характеризують наявність реальної можливості у підприємства відновити або втратити свою платоспроможність протягом певного періоду. Розрахунок даних коефіцієнтів базується на визначенні двох коефіцієнтів: коефіцієнта загальної ліквідності (відношення поточних активів до поточних зобов'язань) та коефіцієнта фінансової незалежності оборотних активів (відношення чистого оборотного капіталу до оборотного капіталу). Якщо хоча б один з коефіцієнтів менше нормативного значення (коефіцієнт загальної ліквідності дорівнює 1, а коефіцієнт фінансової незалежності оборотних активів — 0,2), то розраховується коефіцієнт відновлення платоспроможності; якщо обидва коефіцієнти перевищують норматив, то розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності.

Розрахунок даних коефіцієнтів представлений у табл. 3.

Як бачимо, у всі періоди, що аналізуються, був розрахований коефіцієнт втрати платоспроможності. Це обумовлено тим, що обидва коефіцієнта перевищують нормативне значення. Всі

Таблиця 3. Розрахунок складових та коефіцієнта втрати платоспроможності *

Показник	на 31. 12.2009	на 31. 03.2010	на 30. 06.2010	на 30. 09.2010	на 31. 12.2010	на 31. 03.2011	на 30. 06.2011	на 30. 09.2011	на 31. 12.2011
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,5512	1,5494	1,5297	1,5246	1,5115	1,5018	1,4718	1,4901	1,4391
Коефіцієнт фінансової незалежності оборотних активів		0,2905	0,2787	0,2768	0,2709	0,2683	0,2582	0,2641	0,2391
Коефіцієнт втрати платоспроможності		1,5491	1,5264	1,5237	1,5093	1,5001	1,4668	1,4932	1,4306

* Розраховано на підставі [6]

значення коефіцієнта втрати платоспроможності перевищують 1. Це означає, що найближчим часом ПрАТ «Спецбудмонтаж» не втратить платоспроможність.

Для підтримки необхідного рівня платоспроможності керівництво підприємства має контролювати усі розрахунки щодо придбання матеріалів та продажу продукції, щоб не було значного розриву між цими операціями.

З метою підвищення платоспроможності підприємства можливо рекомендувати наступні заходи:

- 1) збільшити обсяги реалізації продукції і на цій основі забезпечити зростання власних фінансових ресурсів;
- 2) оптимізувати витрати на операційну діяльність;
- 3) оптимізувати вхідний і вихідний грошовий потік для забезпечення нормативних обсягів фінансових ресурсів на поточних рахунках;
- 4) розрахувати нормативи щоденного, тижневого та щомісячного витрачання грошових коштів щоб мати можливість керувати процесами платоспроможності підприємства;
- 5) встановити граничні межі вхідного і вихідного грошового потоку, які необхідно постійно контролювати з метою недопущення зменшення чи збільшення рівня платоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ

1. Платоспроможність — це здатність підприємства в повному обсязі та у визначений термін розраховуватися з партнерами, робітниками та державою за своїми зобов'язаннями, які повинні бути негайно погашені, за допомогою фінансових ресурсів, і спроможність здійснювати безперервну фінансово-виробничу діяльність та мати можливість розвиватися у подальшому.

2. На платоспроможність впливають внутрішні та зовнішні чинники. В свою чергу внутрішні фактори розподіляються на екстенсивні та інтенсивні. Інтенсивні фактори характеризують можливість підприємства здійснювати діяльність та вчасно розраховуватися за рахунок власних сил, а за рахунок екстенсивних факторів підприємство для здійснення діяльності та платежів використовує додаткові фінансові ресурси.

3. Аналіз платоспроможності ПрАТ «Спецбудмонтаж» показав, що в сучасних умовах у підприємства немає проблем з платоспроможністю. Але при подальшому зниженні найбільш ліквідних активів підприємство може стати неплатоспроможним.

4. Для забезпечення відповідного рівня платоспроможності рекомендовано низку заходів, реалізація яких дасть змогу управляти рівнем платоспроможності.

5. У подальших дослідженнях необхідно більш детально дослідити чинники, що впливають на платоспроможність підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочаров В.В. Комплексный финансовый анализ / В.В. Бочаров. — СПб.: Питер, 2005. — 432 с.
2. Воробьев Ю.Н. Финансовый менеджмент: Учебное пособие / Ю.Н. Воробьев. — Симферополь: Таврия, 2007. — 632 с.
3. Ефимова О.В. Финансовый анализ / О.В. Ефимова. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Бухгалтерский учет, 2002. — 528 с.
4. Крейнина М.Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М.Н. Крейнина. — М.: АО «ДИС», «МВ – Центр», 1994.

5. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. — М.: Финансы и статистика, 2000.
6. Приватне акціонерне товариство «Спецбудмонтаж». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>
7. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз промислового підприємства / Н.В. Тарасенко. — Львів: ЛБІ НБУ, 2000. — 386 с.
8. Теплова Т.В. Ситуационный финансовый анализ: схемы, задачи, кейсы / Т.В. Теплова, Т.И. Григорьева. — М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006.
9. Уткин З.А. Риск-менеджмент / З.А. Уткин. — М.: Экмос, 2002. — 287 с.
10. Факторы платежеспособности — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.finco.su>
11. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посібник / Ю.С. Цал-Цалко. — 2-е вид., перероб. і доп. — Київ: ЦУЛ, 2002. — 360 с.
12. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. — М.: Инфра-М, 1995.

Стаття надійшла до редакції 15 січня 2013 року